Der nissen skrur biler

Av Edmund Schilvold

Publisert i Moss Dagblad

Det sies at gårdsnissen er en utdøende rase. Men på Røed lever han i beste velgående. Nå er det riktignok en skrotnisse vi snakker om. Men likevel...

Det er ingen hemmelighet at det er mer mellom vegger og tak på Røed enn de fleste andre steder. Hønsehuset er blitt tapetverksted. I låven lager en gitarmaker keltiske mandoliner. Og gjemt under trappa sitter en trekkspillmaker. For å nevne noe. Men skrotnisse? Vi kunne ikke helt tro det.

Etterforskningen begynte med et uanmeldt besøk på kafeen. Hans Torer, et langstrakt, ubarbert og ustoppelig energisk stykke Mamen, kvitterte med en runde nystekte boller og rykende varm kaffe. Vi la fram spørsmålet mellom munnfullene. Hadde gården en skrotnisse? Hans Torer smilte lurt, benket seg ved bordet og brettet opp skjorteermene. Så ble han alvorlig. Jo, det var sant, forsikret han. Men det var ikke noen hvilken som helst nisse vi hadde med å gjøre. Han var kabinsjef i SAS, fikk vi vite. Og hadde sans for gamle kjøretøy …

Samtalen levnet ingen tvil om at dette var en nisse vi måtte sette alt inn på å fange. Men alle som har lest sine eventyr, vet at nisser må behandles pent. Ellers kan det gå ille med både folk og fe. Så vi besluttet å nøye oss med bilder.

Noen dager senere drar vi for å treffe han personlig. Georg B. Christiansen. Med avtalen i boks og kamera i sekken begir vi oss inn på eiendommen. Men vi trenger ikke å lete lenge. Plutselig er han der. Uten topplue og knebukser, og høyere enn ventet, med briller, jakke og olabukse. Og foran uthuset står to blanke veteranbiler og to gamle motorsykler, alle hentet fram for anledningen. En Ford Mustang Convertible fra 1965, en Mercedes Benz 2205 Automatic, en svensk ”polis”-sykkel av merke BMW fra 1961, og enda en BMW med to hjul, denne med sidevogn. De tre førstnevnte er i originalstand.

Christiansen er tydelig stolt av sin lille utstilling, og det med rette. Journalisten oppfordres til klemme seg ned i sidevogna. Vi rekker akkurat en runde før det begynner å dryppe. En uvanlig mann med et uvanlig kjøretøy feier opp til Bergersborg og tilbake. Han har opptil flere garasjer og krypinn, alle preget av hobbyen. Derav tilnavnet ”skrotnissen”. Men hvem skulle tro at denne purseren i kamuflasje har en livshistorie som kan blåse parykken av selv de mest bereiste? Det er på tide å spørre om mellomnavnet. Den anonyme B’en. Balogh.

– Opprinnelig het jeg György Istvan Jenö Balogh, men i 1971, da jeg var 21 år, var jeg så inderlig lei av å stave det navnet, og i militæret ble jeg bare kalt ’98 ”Ballogg”, ler han.

– Det året forandret jeg navn til Georg Balogh Christiansen. Det var utrolig deilig å få et navn som folk kunne forstå uten videre. Nå er jeg liksom ikke så veldig utenlandsk lenger, sier han på ulastelig østfoldmål.

Det neste spørsmålet faller naturlig. Hvor kommer Balogh fra? Det lyder klart øst-europeisk, for ikke å si ungarsk. Christiansen legger ikke skjul på at han er en av våre ”nye landsmenn”.

– Jeg ble født i Budapest 15. juni 1950. Midt i århundret, midt i måneden, midt i året. Så jeg er veldig gjennomsnittlig, ler han, og hopper videre til 1956.

– Under revolusjonen [dvs. det folkelige opprøret mot det kommunistiske diktaturet] ble det litt uholdbart, og min gamle ungarske far kom til at vi ikke hadde noen særlig framtid i Ungarn, så vi bestemte oss for å flykte. Da hadde min fetter allerede kommet seg til Sverige. Vi gikk om dagen og sov om natten, og etter tre døgn kom vi til Østerrike. Det var bare flaks at vi klarte det, for den gruppen vi først gikk sammen med, måtte fortsette uten oss da jeg begynte å blø neseblod, og de ble tatt, alle sammen, forteller han.

– Østerrike var jo noe helt nytt. Første gang jeg fikk se en appelsin, forresten. Så ble vi fordelt, vi flyktningene, og min familie ble satt opp på Norge, for det var et av landene som kunne ta imot oss, erindrer han. Avreisedagen gjorde et voldsomt inntrykk.

– Vi bodde på en slags militærflyplass, i en kaserne der, og så fikk vi plutselig beskjed om å komme ut i full fart og inn i bussen som sto og ventet, for da skulle vi av gårde. 16. februar 1957. Jeg glemmer aldri synet av flymaskinen som ventet. En nydelig, svær maskin med fire propeller, og så sto det ”SAS” bak på halen, og det betyr, direkte oversatt, ”ørn” på ungarsk. Gjett om jeg var imponert, smiler Christiansen.

20 år senere skulle SAS bli Christiansens arbeidsgiver, men i 1957 lå jobben der fortsatt et godt stykke inn i en ukjent og usikker framtid. I 1958 fikk familien fast bopel på Tronvik, og Christiansens mor ble etterhvert gift norsk. På begynnelsen av 60-tallet flyttet de inn på Refsnes Gods, som da hadde begynt å tilby selskapslokaler og servering. Først i 1971 ble det hotell.

– Årene på Refsnes var en utrolig fin tid, og der jobbet jeg fra jeg var 11–12 år. Hagen var det jeg holdt på med først. Så fikk jeg mer krevende oppgaver. Oppussing og reparasjoner og slikt. Jeg ble en slags altmuligmann. Men jeg var ikke spesielt glad i å være på kjøkkenet, og heller ikke i å servere eller dresse meg opp, sier Christiansen.

– Jeg likte ikke å jobbe innendørs, og måtte jeg sitte inne når det var fint vær ute, fikk jeg nesten hetta, og det gjør jeg fremdeles, ler han.

– Refsnes lå jo nærmest på landet den gangen. Det var noen hytter ned mot sjøen, det var alt, og den gamle Refsnesalleen gikk over området der skolen ligger i dag. Men i løpet av 1960-årene skjedde det store forandringer, påpeker han.

Selv om Christiansen vokste opp på en av Jeløys gamle idyller, ble det sjelden tid til å ligge på latsiden. Hardt arbeid var hverdagskost, og ikke bare på dagtid.

– Én ting har jeg lært, og det er at du må jobbe for å få noe. Du må levere før du kan innkassere, understreker han.

I 1966 tok han sin første utenlandstur. Etter en rekke år med jobbing og sparing var endelig en motorsykkel av typen Vespa innenfor rekkevidde. Halvparten av kjøpesummen hadde han selv, resten lånte han av familien.

– 13. juni 1966 hentet vi Vespa’en på Moss To-Takt. Da var jeg stolt. Det er fortsatt det eneste kjøretøyet jeg har kjøpt nytt. Jeg durte i vei til Danmark med sovepose, telt og munnspill. Det var det siste året det var venstrekjøring i Sverige, og da jeg kom til Svinesund, måtte jeg pent over på den andre siden. Ålreit, jeg glemte meg et par ganger, men det gikk bra, ler han. Foreldrene bad han bare være forsiktig.

– Frihet under ansvar. Det å bli gitt tillit har betydd veldig mye for meg. Du skal ikke si at du ikke klarer noe før du har prøvd, understreker han.

I 1970 gikk han ut av Moss gymnas som blåruss, men hadde fortsatt ikke peiling på hva han egentlig ville bli, og i 1972, etter militærtjeneste og en dose fallskjermhopping, ble det ny utenlandstur, da med en Triumph ’55-modell og en sidevogn han hadde skrudd på selv. Først til Stavanger, så over til England og opp gjennom Frankrike og Tyskland.

– Jeg måtte mekke på sykkelen hver bidige dag, og det bakerste festet måtte sveises tre ganger i løpet av de fire ukene. Men jeg fikk da med meg alt tilbake igjen.

Samme år tok han jobb på regnskapskontoret på Moss Værft, og i tillegg jobbet han som nattevakt på Refsnes Gods Hotell. Men regnskapsjobben vekket ikke akkurat noen entusiasme for kontorarbeid. I 1973 søkte han på en hel del skoler, samt en reiselederstilling som han tilfeldigvis så annonsert i Aftenposten. Det gikk ikke dårligere enn at han ble innkalt til Oslo og sendt til Danmark på jobbintervju, og der traff han kameraten Geir Bache-Mathiesen, som overtalte han til å søke på Handelshøyskolen i København. Men han regnet ikke med å komme inn.

– Etter et reiselederkurs på Mallorca fikk jeg jobb i noe som het Falk Tours. Det var noe merkelige greier. Jeg ble akseptert over telefon, og da jeg kom inn, fikk jeg beskjed om at jeg skulle til Rhodos to dager senere. Der ble jeg i flere måneder, og jeg har aldri lært så mye på så kort tid som jeg gjorde da. Men jeg gikk lei etter en stund, for ledelsen var håpløs, og da jeg ringte hjem, fikk jeg høre at jeg var kommet inn på Handelshøyskolen. Dermed ble jeg plutselig utenlandsstudent, og for å tjene noen kroner, begynte jeg som taxisjåfør, forteller Christiansen.

I 1976 var han ferdig utdannet siviløkonom, og i ’77, mens han utdannet seg videre, søkte han på jobb i SAS. Nok en gang hadde Geir Bache-Mathiesen en finger med i spillet. Han hadde nemlig begynt som steward det året, og kunne fortelle om reiser til både Tokyo, Moskva og Anchorage. Høsten ’77 fikk også Christiansen jobb i selskapet.

– Vi fløy over hele verden. Først med jumbojet til New York og Kanariøyene, senere med DC-10 og DC-8 til alle verdensdeler unntatt Australia, og vi hadde lange stopp. Fem dager stopp i Nairobi med safari, tre–fire dager i Los Angeles og like mye i Anchorage. For ikke å snakke om Karachi, Bangkok og Athen, sier han entusiastisk.

– Jeg traff en flyvertinne, og vi holder sammen ennå. Vi giftet oss i 1982, og i 1984 fikk vi en datter. Hun går nå på Statens Balletthøgskole. Da begynte jeg å kutte ned på reiselengdene. I dag er jeg nesten alene i kabinen på et Fokker 50 propellfly på Vestlandet. Lite miljø, veldig hyggelig. Jeg har jobbet meg ned fra den største flymaskinen til den minste. Min kone er fortsatt purser på Boeing 737 og Airbus 340 på interkontinentale ruter, og det er en veldig tøff jobb. I dag er tempoet mye høyere enn det var på 80-tallet. Jeg tror nok jeg har fått min dose når det gjelder langruter, sier Christiansen.

Men hvordan kom han i befatning med Røed? Det begynte med at han kjøpte seg et renoveringsobjekt, en 1959-modell av en Mercedes 220S.

– Jeg trengte plass til å mekke, og så traff jeg tilfeldigvis Hans Torer. Vi hadde vært på hils med hverandre siden midten av 80-tallet, så jeg spurte halvt i spøk om ikke han hadde et sted jeg kunne stå og jobbe med en gammel bil.

”Joda,” sa han, som om det var den største selvfølgelighet. Dermed ble det til at jeg fikk meg et krypinn her på Røed. Dette er gutterommet mitt. Etter en dag omgitt av opptil flere hundre mennesker, kan jeg komme hit og bare sette meg ned og pusle med mitt eget, forteller Christiansen, som forøvrig er full av beundring for Hans Torer og familien Mamen.

– Han er så kreativ, den fyren. Det hender han må dras litt ned på jorda, men se hva han har fått til. Bare det å gå løs på en gammel låve full av skrot, og bygge den om til galleri, eller tømme et hønseri og gjøre det om til atelier, slik vi har gjort … Christiansen smiler.

– Røed er blitt det Alby var da jeg var yngre. Det er hyggelig, det er personlig, og det serveres hjemmebakst. Det kan du godt skrive, humrer han.

– Men Røed er også blitt mye mer. Det er trist å se hvordan Alby forfaller, sier Christiansen hoderystende.

– Dette med Røed begynte i det stille, men nå har det tatt helt av, og det fryder jeg meg over, for det har virkelig Hans Torer fortjent, sier han alvorlig, og trekker fram det særegne miljøet.

– Jeg føler meg priviligert over å få høre til her, og slik tror jeg også de andre føler det. Jeg synes det er stort i lokal sammenheng. Veldig stort. Det må du få med, ler Christiansen, før han feier tilbake til heimen. Skrotnissen. Kabinsjefen. Mekanikeren. Mannen som har sett mer enn de fleste, men som forsatt vet at Tronvik og Søndre Jeløy er stedet han hører hjemme.

EDMUND SCHILVOLD
tekst og foto